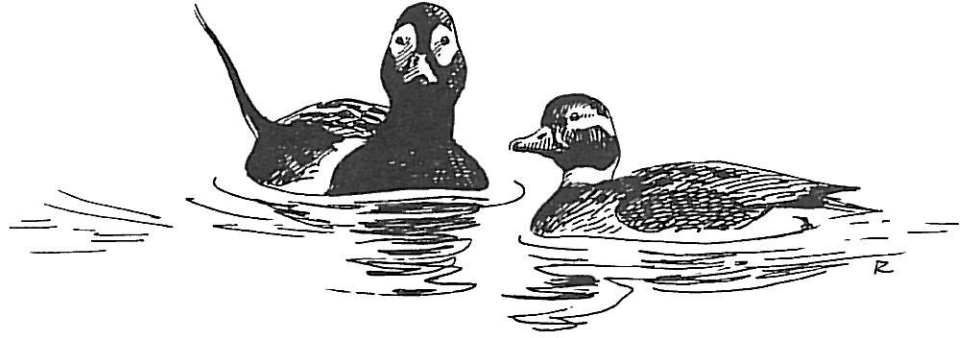

Havelle *Clangula hyemalis*

Global utbredelse

Havella viser en sirkumpolar, høyarktisk utbredelse med hekkeområdene sammenhengende gjennom nordområdene i Sibir, Canada, rundt Grønland, Island og Svalbard. I Norden hekker den i høyfjellet og de indre deler av Sør-Skandinavia, mens den i nord er utbredt ut til kysten av Nord-Norge, NV-Sverige, Nord-Finland og på Kola. Avvikende fra hovedutbredelsen er enkelte par funnet hekkende innerst i Bottenvika og langs kysten av Sør-Finland. Det finnes også opplysninger om hekking på Shetland og Orknøyene (BOU 1971), og spredte funn i høyereliggende strøk både vest og sør i Europa.

I vinterhalvåret opptrer den som typisk havfugl. Da finnes den kystnært i alle isfrie farvann rundt polkalotten. I Europa går den sør til Østersjøen, rundt nordre del av De britiske øyer og inn til kysten av Nederland.

Norsk utbredelse og habitatvalg

I Sør-Norge hekker havelle sparsomt i sentrale fjelltrakter. Den er kjent hekkende sør til sentrale deler av Hardangervidda. Hovedutbredelsen i landet ligger imidlertid i Nord-Norge med et betydelig antall på Finnmarksvidda og i Varanger. Her kan den finnes langt inne på vidda eller nær kysten, alltid ved små ferskvannsdammer. Den er også kjent kystnært lenger sør. Den sørligste kjente hekkeplass ved kysten er nord for Velfjorden ved Brønnøysund. I dette området er den også kjent som hekkefugl tidligere (Jetne 1961).

Typisk hekkeplass for havelle er ved en ferskvannsdam over bjørke- og vierbeltet i høyfjellet eller på lignende områder i nord. Dammer med holmer synes særlig attraktive. I Nord-Norge er havelle den vanligste anda ved slike habitater. Her kan den også hekke ved kysten bare det er dammer i nærheten. På Svalbard hekker den imidlertid helt nede i sjøkanten helt utypisk for sine artsfrender lenger sør.

Bestandsstørrelse og bestandsutvikling

Det er vanskelig å gi en god oversikt over hekkebestanden i Norge. Tellingene utført vinterstid tidlig på 1960-tallet viste et antall på mellom 50.000 og 100.000 individer med tyngdepunkt i de tre nordligste fylker (Lund 1968). Kysten vår tar imot et betydelig antall østfra og nordfra, så hvor mange av disse som egentlig hekker hos oss er usikkert. Bestanden er grovt estimert til et sted mellom 5000 og 10.000 par.

Det hersker også usikre tall omkring bestandsutviklingen for arten, men det kan synes som om bestanden er i tilbakegang. Havella er utsatt for oljeskader. Med sitt levesett flokkvis nær kysten utsettes havella for store reduksjoner i lokalbestandene ved bare små oljeutslipp. Således drepte et oljeutslipp i SØ-Sverige titusener av sjøfugl, hovedsakelig haveller (Curry-Lindahl 1963). Den tiltakende oljevirksoheten langs norskekysten kan derfor være en trussel for havella.

Den spiser vesentlig bløtdyr av ulike slag, men også noe fisk, krepsdyr, børsteormer, pigghuder og vanninsekter og noe plantedeler (Madsen 1954). Pehrsson (1974) fant at små innsjøer som inneholdt populasjoner av det primitive tusenbeinkrepsdyret *Polyartemia forcipata* ble spesielt foretrukket som hekkehabitat i de nordlige delene av artens utbredelsesområde i Sverige. Det er således mulig at havella i en viss grad konkurrerer med fisk om denne ressursen.

Hekkebiologi

Havella trekker fra vinteroppholdsstedene langs kysten og inn i innlandet i april-mai, delvis inn i juni. Trekket foregår helst om kvelden og natta, og det er lett å kjenne igjen den karakteristiske treklengen fra havelleflokken som trekker i halvmørket. Havella blir kjønnsmoden i sitt 3. leveår, og fugler langs kysten sommerstid er vanligvis umodne ungfugler.

Eggene legges helst omkring midten av juni både i nord og i sør. Reiret plasseres nær ferskvann, gjerne på en holme. Det er sparsomt føret med gress og lyng, og blir i løpet av rugetiden godt forsynt med dun. Rugetiden er nær 24 døgn. Hannfuglen oppholder seg nær reiret i første halvdel av rugetiden, men slutter seg senere sammen med andre hanner og forlater området lenge før hunnen. Så lenge hannfuglen finnes i området er arten lett å registrere, men det er langt vanskeligere å registrere den rugende hunnen. Når ungene klekkes, forlater de reirplassen så snart de er tørre. Hunnen blir hos dem ennå en tid, men forlater dem før de er flygedyktige 5 uker gamle.

Trekkforhold

Havella er en svært hardfør fugl med sitt årlige trekk fra kysten og inn til hekkeområdene i høyfjellet eller innlandet. Vinterstid mottar kysten vår store flokker østfra sammen med bestander av stellerand og praktærfugl. Flokkene tar seg ofte langt inn i fjordene våre og kan ses på nært hold mange steder i elveutløp særlig fra Midt-Norge og nordover.

J. Ingar I. Båtvik

Havelle *Clangula hyemalis*

95 ● Konstatert hekking

147 ● Sannsynlig hekking

100 ● Mulig hekking

Detaljeringsgrad: 10 x 10 km

